



**R. P. Christophori Gillii, Ex Brigantio Lvsitaniæ, Societatis
Iesv, Et in Conimbricensi Academia S. Theologiae
Professoris; Commentationvm Theologicarvm De Sacra
Doctrina, Et Essentia atque vnitae ...**

Gil, Christovão

Coloniae Agrippinae, 1610

Idem confirmatur ratione, & Scholasticorum auctoritate. cap. 3.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82291](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82291)

XI.

Hæc ex Patribus occurrerunt in vtramque partem controuersie: ex quibus constat de sententia ipsorum minimè colligi attributa, prout à nobis intelliguntur, pertinere intrinsecè ad essentiam, vt à nobis concipitur, quin potius intelligi à nobis per modum qualitatum ac proprietatum diuinæ naturæ: ac si illi essent extrinsecæ. Verum quia hæc quæstio est magis celebris inter Theologos: iam ipsorum sententias & rationes Theologicas expendere oportet, id verò fiet cap. seq.

Idem confirmatur ratione, &
Scholasticorum auctoritate.

CAPVT III.

I.

Nonnulli recentiores existimant attributa omnia pertinere intrinsecè ad rationem formalem Deitatis, etiam prout à nobis concipitur. Præcipuum fundamentum est, quoniam essentia diuina, quatenus essentia, per se, ac ratione sui est formaliter infinita, & pelagus omniū perfectionum. Nam si esset solum infinita secundum quid, daretur aliquid perfectius ea, quod potius esset forma atque essentia Dei, non erit autem hoc modo infinita, si secundum propriam rationem non vendicat intrinsecè, ac essentialiter omnes perfectiones diuinas: ergo necessariò illas ita vendicat. Maior propositio patet: nā quidquid necessariò conuenit primo enti, conuenit per se primo, & quatenus ipsum, non enim habet aliud prius, ratione cuius conueniat: & ita repugnat, vt non sit per se primo quidquid est: ergo essentia diuina per se primo est simpliciter, & in omni genere infinita. Assumptio verò eiusdem syllogismi ostenditur, quoniam formaliter loquendo perfectio propria, atque intrinseca solum consistit in ijs, quæ intrinsecè pertinent ad rationem formalem, & essentialem rei: non enim perfectio formalis humanitatis consistit in proprietatibus, & accidentibus, quæ adueniunt ipsi substantialiter constitutæ: sed solum in principijs intrinsecis essentia: si verò perfectiones attributales nō sint de ratione formali intrinseca essentia, quatenus essentia est, ipsa secundum suam præcisam rationem formalem, qua ab ipsis distinguitur, non erit infinita in omni genere: siquidem non erit sapientia, non iustitia, non cæteræ perfectiōes, quæ per modum attributorum dicuntur de Deo. Secundo, essentia est veluti forma ipsius esse, ita vt teste Diuo Augustino lib. 5. de Trinit. cap. 2. & lib. 7. cap. 1.

Augustin.

ita se habeat essentia ad esse, sicut sapientia ad sapere, sed sapere includit sapientiam, & tam latè patet, atque illa, & vice versa: ergo essentia vendicat intrinsecè eadem, quæ vendicat ipsum esse diuinum: hoc autem vendicat intrinsecè & essentialiter esse omnium perfectionum diuinarum: ergo & essentia eodem modo vendicat eadem perfectiones. Et confirmatur, quoniam ad rationem essentia, vt essentia est, pertinet omne esse diuinum substantiale, hoc enim non potest concipi per modum attributi radicati in substantia essentia, sed tanquam ratio formalis intrinseca illius, vt patet ex capite primo huius tractatus. At, vt tract. I. cap. 1. dictum est, omnes perfectiones diuinæ secundum proprios conceptus intimè vendicant esse substantiale: in diuinis autem forma, & esse eiusdem sunt idem omnino absque vlla distinctione: exempli causa idem est iustitia, & iustum esse, sapientia, & sapere, siue sapientem esse: ergo concedendum necessariò est perfectiones omnes simpliciter esse de intrinseca, & essentiali ratione formali essentia diuinæ, quatenus concipitur vt forma substantialis Dei. Vltimo id, quod re ipsa est de intrinseca, & essentiali ratione alicuius, non potest commodè, aut cum fundamento in re concipi tanquam aliquid extrinsecum ipsi, quauis concipi possit abstractione præcisionis absque illo; exempli gratia animal concipi potest absque homine, non tamen homo absque animali: si quis enim concipiat hominem hoc ipso confusè, saltem concipit animal, sine quo non constat ratio hominis: vt autem constat ex tractatu superiore, perfectiones omnes diuinæ sunt de ratione formali intrinseca Deitatis: ergo quomodocunque concipiantur distinctæ, non possunt extrahi ab illa, ita vt non includantur formaliter in conceptu illius, vt essentia est.

Contra verò alij absolute negant perfectiones attributales vllò modo pertinere intrinsecè ad rationem formalem essentia, vt essentia est. Sed enim hanc secundum suam rationem formalem, sub qua concipitur à nobis, vt essentia distincta ab attributis, solum vendicare perfectionem substantialem Dei, quatenus intelligitur à nobis ex perfectione substantiali creaturarum gradus quidam entitatus substantialis: cui attributa extrinseca concipiuntur ad modum, quo nos perfectiones essentij creatis additas intelligimus. Itaq; essentia includit omnia, quæ respondent perfectionibus substantialibus in creaturis, nō tamen perfectiones, quæ respondent perfectionibus

acci-

II.

accidentalibus creaturarum. Ostenditur
verò hæc sententia quoniam nominibus vi-
timur, sicut ea ex creaturis accipimus, non
enim, quādo ea ad Deum transferimus, al-
ios conceptus animo effingimus, vt qui-
uis aduertere facile potest, cū loquitur,
aut cogitat de Deo: nomen autem *essentia*
apud nos significat propriè naturam sub-
stantiæ secundum propriam rationem, ac
perfectionem substantiæ, non inclusis, sed
exclusis abstractione præcisionis perfecti-
onibus cæteris, quæ substantiæ adduntur:
ergo quando nomen *essentiæ* attribuimus
Deo, eamq; concipimus tanquam funda-
mentum perfectionum attributalium, nihil
aliud concipimus, quàm perfectionem Dei
sub ratione substantiæ præcisæ cæteris per-
fectionibus, & consequenter cōceptus ob-
iectiuus respondens huic cōceptui forma-
li, non vendicat intrinsecè rationem perfe-
ctionum attributalium. Patet consequen-
tia, quoniam impossibile est, vt cōceptus
formalis non contineat intrinsecè secundū
esse cognitum id quod continet obiectiuus
secundum esse cognoscibile, mutuo enim
sibi respondent cōceptus formalis & ob-
iectiuus, tāquam imago & terminus ipsius:
non enim cōceptus obiectiuus dicitur to-
tum esse reale ac formale rei, quæ intelli-
gitur, sed solum res sub ea præcisè ratione,
qua obijcitur intellectui: quare cōceptus
obiectiuus respondens formali, quem ex-
primimus per hanc vocem, *essentia diuina*
est Deitas sub ratione perfectionis substa-
ntialis, qua intelligimus Deum constitui in
ratione substantiæ per se subsistentis, non
autem sub ratione sapientiæ, iustitiæ, aut
alterius perfectionis attributalis. Secundo,
nihil nostro modo intelligendi prius alio,
& habens se ad illud tāquam forma intrin-
seca atque essentialis, potest aptè & cum
fundamento in re concipi vt posterius, &
proprietas consequens ad ipsum: sed iuxta
oppositam sententiā perfectiones omnes
attributales, prout à nobis intelliguntur ac
nominantur, secundum rationē prio-
res *essentiæ diuinæ*, continent intrinsecè
ad ipsam: ergo inceptè, & cum fundamento
in re concipiuntur vt proprietates radica-
tæ in ipsa *essentiā*, atque adeo repugnantia
loquuntur ij, qui *essentiā* concipiunt per
modum naturæ substantialis, & perfectio-
nes alias per modum proprietatū, & nihi-
lominus volunt eas ad illam essentialiter
atque intrinsecè pertinere. Neque hic lo-
cum habet solutio, quæ adhiberi solet ad a-
lia huius generis argumenta, nimirum ne-
quaquam repugnare, vt duo inuicem com-
parata habeant rationem prioris & poste-

rioris sub diuersis rationibus: nam quando
diuersæ rationes sunt eiusmodi, vt vna nō
destruat alteram, locum habet solutio: ex-
empli gratia, cū duæ res sunt sibi inui-
cem causæ in diuerso genere, dependen-
tia vnius ab altera in genere vnius causæ,
verbi gratia formalis, non tollit depen-
dentiam alterius ab ipsa in genere alterius
causæ, verbi gratia materialis, & conse-
quenter potest simul coherere ratio prio-
ris, ac posterioris in diuerso genere: at ra-
tio proprietatis necessario dissoluit ratio-
nem formæ essentialis intrinsecæ: quod
si *essentia*, vt iidem autores volunt, dica-
tur esse de intrinseca ratione attributo-
rum, iam dabitur ratio prioris, ac poste-
rioris in eodem genere, quod omnino re-
pugnat. Nec verò alia solutio, quam præ-
tendunt, est idonea, alunt enim non esse
absurdum, vt duo mutuo sibi intima sint,
& vnum in alio: quemadmodum æter-
nus Pater est in Filio, & is in Patre iuxta
sententiā eiusdem Christi Domini, Io-
ann. 10. *Pater in me est, & ego in Patre*. Nam,
licet vberior huius rei explicatio perti-
neat ad materiam de Trinitate, breuiter
reddi nunc potest ratio diuersitatis, diui-
næ siquidem personæ duplici de causā di-
cuntur inuicem esse aliæ in alijs, nempe ra-
tione naturæ & propriæ rationis, & ita si
consideretur modus, quo ratione naturæ
in se mutuo sunt, est longè diuersa ratio:
nam ex hoc solum sequitur vnā, ean-
demque naturam singularem esse intrin-
secam, & essentialē pluribus personis:
quæ ratione identitatis in natura in se mu-
tuo sunt: non ita tamen, vt vna secun-
dum propriam rationem, qua distin-
guitur ab alijs, intrinsecè, aut essentiali-
ter insit: at in materia, de qua agimus,
iuxta opinionem oppositam necessario
est admittendum, duas rationes forma-
les esse sibi mutuo intrinsecas & essentia-
les, & in eodem genere priores ac poste-
riores: si verò consideretur modus, quo
personæ diuinæ ratione proprietatum
personalium in se mutuo sunt, est etiam
longè diuersus: nam Pater est in Filio
tanquam in sua imagine, Filius autem in
Patre tanquam in suo principio, & neu-
ter in alio essentialiter: at si *essentia* ven-
dicat essentialiter attributa, & hæc *es-
sentiā*, eodem modo ac genere sunt
inuicem sibi intrinseca priora, ac poste-
riora.

His pro vtraque quæstionis parte præ-
positis ipse mediā sententiā amplectar
præmittens id, quod infra cap. 7. ex pro-
prio ostendam, nimirum in quauis per-
fectione

Ioan. 10.

III.

fectione diuina absoluta esse verā, ac propriam rationem substantiæ: ita vt si vnico nomine significarem iustitiam, aut sapientiam diuinam, aut quoduis aliud attributum reale, id significaret iustitiam, aut sapientiam per se existentem, ex quo vltius sequitur quoduis attributum vendicare intrinsecè duas quasi rationes seu modos perfectionis simpliciter, qui non reperiuntur coniuncti, sed diuini in creaturis: verbi gratia, sapientia diuina vendicat rationem substantiæ ac sapientiæ, quæ in creaturis reipsa distinguuntur: ac proinde in vnoquoque attributo concipi possunt, vt ratione distincta ratio substantiæ, quæ conuenit cum cæteris: & ratio peculiaris perfectionis alterius repertæ in creaturis seorsim à ratione substantiæ.

IV.

His præmissis dico primum, essentiam diuinam, etiam vt à nobis concipitur per modum naturæ substantialis, & formæ constituentis Deum in esse huius substantiæ, vendicare essentialiter perfectiones omnes absolutas, quoad priorem illam rationem perfectionis substantialis, quatenus purè substantialis est, quam ipsa de sua propria ac formali ratione vendicat. Hanc sententiam ita explicatam efficaciter confirmant argumenta initio proposita: etenim essentia diuina etiam secundum præcisam rationem essentiæ, vt à nobis intelligitur, est infinitè perfecta, saltem in ratione perfectionis substantialis, ita vt essentialiter vendicat omnem prorsus perfectionem substantialiter essendi: nisi autem contineat intrinsecè perfectiones alias diuinas secundum rationem substantialiter essendi: non erit infinita simpliciter in genere perfectionis substantialis: ergo necessariò illas vendicat. Assumptio patet, quoniam, si Deo conueniret aliqua ratio cognoscendi non contenta formaliter in scientia diuina, hæc non esset infinita in genere sapientiæ, quod similiter patet discurrendo per cæteras perfectiones: ergo si datur aliqua ratio perfectionis substantialis non contenta formaliter, atque intrinsecè in ratione essentiæ, hæc non erit infinita in genere perfectionis substantialis. Secundo esse substantiale perfectionum attributalium conuenit Deo non per accidens, sed per se aliquo ex quatuor modis numeratis à Philosopho lib. I. poster. tex. 9. non in quarto, quoniam non habet causam: non in tertio, quoniam est substantia, non in secundo, quoniam in diffinitione substantialis perfectionis non ponitur alia substantia tanquam subiectum ipsius, & ideo essentialiter perfectionum attributalium

Aristoteles.

ad sui definitionem non requireret aliud esse substantiale tanquam subiectum: repugnat enim vt substantia sit in substantia tanquam in subiecto: ergo necessariò conueniet per se primo modo, hoc est intrinsecè atque essentialiter. Denique in Deo perfectiones eiusdem generis ac rationis formalis, quamuis forsitan æquipolleant pluribus perfectionibus creatis, omnes conueniunt in vnam rationem formalem perfectam: verbi gratia, omnis ratio virtutis operatricis pertinet ad vnam rationem omnipotentiam, & omnis modus sciendi ad vnam sapientiam: ergo & omnis ratio substantialiter existendi ad vnam rationem substantiæ siue essentiæ diuinæ: quapropter ratio substantialiter existendi perfectionum attributalium, quatenus præcisè æquipollet perfectioni substantiæ create, pertinet ad intrinsecam rationem essentiæ diuinæ, prout à nobis concipitur per modum formæ substantialis Dei.

V.

Itaque attributa quatenus substantia sunt intrinsecè, pertinent ad conceptum quidditatum essentiæ diuinæ secundum præcisum conceptum essentiæ: ad quod parum refert vtum habeant inter se, & ab essentia distinctionem ex natura rei an nō: in creatis enim pleraque distincta realiter inter se, & à toto includuntur intrinsecè in essentia ipsius, vt patet in materia & forma respectu compositi physici, ex alia verò parte iuxta probabilem sententiam inter gradus metaphysicos, non est distinctio realis, & nihilominus genus & differentia sunt de intrinseca ratione formali speciei: quomodocunque itaque se habeant, quoad distinctionem attributa inter se, & ab essentia, tamen secundum rationem substantiæ singulis ex proprio conceptu debitam intrinsecè pertinent ad conceptum quidditatum essentiæ: & secundum hanc præcisè considerationem nō habent se per modum proprietatum, sed potius, si ita loqui licet, per modum plurium rationum formalium integrantem vnicam & perfectam rationem in se habere substantiæ infinitæ, nam licet in Deo nec sit pars, nec totum, nec distinctio ex natura rei actualis, tamen sicut rem illam simplicissimam sub distinctis rationibus concipimus, ita dum has ipsas rationes in vna, eademque perfectione substantiali intrinsecè includi concipimus nostro intelligendi modo, apprehendimus eas, quasi partiales rationes formales vnius essentiæ. Contra sententiam affirmantem hoc modo explicatam non habent vllam vim argumenta secundo lo-

eo in-

coinducta. Ad primum enim concedendum est essentiam diuinam concipi à nobis solum sub ratione perfectionis substantialis: cum vero ex hoc deinde absolute infertur essentiam, prout à nobis concipitur, non includere perfectiones attributales, distinguendum est: nam si intelligatur ita ut essentia non vendicat perfectiones attributales secundum eam præcisè perfectionem, quæ æquipollent perfectionibus alijs creatis, quæ in nobis sunt accidentia, concedendum est, ut mox ostendam: negandum vero, si intelligatur de perfectione substantiali ipsarum: nam hæc non potest concipi ut adueniens substantiæ diuinæ, sed tamquam ad integritatem illius pertinens: argumentum vero, quo ostenditur secunda consequentia, nihil aliud probat quam hoc ipsum, quod concedo. Secundum etiam argumentum idem solummodo concludit: etenim perfectiones attributales secundum eam præcisè rationem, qua concipiuntur sub esse substantiali, non intelliguntur ut proprietates, sed ut rationes essentialis intrinsecæ essentiae diuinæ, quatenus concipitur per modum formæ substantialis: & ideo argumentum, quod sumitur à repugnantia, quæ est ut aliquid concipiatur tamquam ratio formalis intrinsecæ, & tamquam passio fundata in eadem essentia, non impugnat propositam assertionem: quia solum dicitur, perfectiones diuinas secundum rationem substantialem, quam vendicant, pertinere intrinsecè ad essentiam.

VI. Dico secundum essentiam secundum eandem acceptionem non vendicat intrinsecè attributa, quatenus præcisè concipiuntur sub perfectionibus, quæ in creaturis accidentunt substantiæ. Verbi gratia non vendicat sapientiam sub præcisâ ratione sapientiæ, nec iustitiam sub præcisâ ratione iustitiæ, & sic de reliquis: hæc est communis sententia veterum Scholasticorum A. lenf. 1. p. q. 49. initio, Albert. in 1. d. 8. art. 3. & 4. Richard. d. 3. art. 2. q. 1. ad 1. Ferrariens. lib. 1. contra Gentes cap. 24. §. Dicitur ergo: Capreol. in 1. d. 8. art. 4. ad 11. 12. 13. & 14. Aureoli contra res. ad 1. conclusionem. Caietan. in commentariis super illud Genes. 21. Et inuocauit ibi nomen Domini Dei aterni, Abulens. q. 1. in cap. 6. Ex ead. eiusdem sententiæ sunt omnes Scholastici referendi tract. 7. cap. 14. num. 6. qui aiunt predicationem attributorum de essentia in abstracto solum esse veram identice, non formaliter: si enim in illa sic accepta formaliter includerentur, formaliter quoque verè de ipsa predicarentur. Fundamentum huius sententiæ sumitur ex modo concipiendi nostro, ut tactum est in secunda

sententiæ probatione: quæ est efficax, si procedat iuxta sensum secundæ assertionis. Nam repugnat ut animus eandem rem sub eadem prorsus ratione formali concipiat sub conditionibus oppositis, & omnino repugnantibus: at conceptio alicuius perfectionis sub eadem prorsus ratione tamquam formæ intrinsecæ essentiae, & tamquam proprietatis ab essentia dimanantis inuoluit conditiones oppositas: nimirum, quod sit intrinsecæ, & extrinsecæ, quod sit principium emanationis, & quod emanet: si enim pertinet ad rationem formalem essentialem diuinæ naturæ, ut præcisè intelligitur essentia, necessariò est illi intrinsecæ, si intelligitur adiacere per modum passionis, concipitur ut extrinsecæ: si essentia est radix proprietatum, omnia illa, quæ ad eius rationem intrinsecam spectant, habebunt etiam rationem principij, ac radice respectu eandem: & consequenter hoc ipsum vendicabunt perfectiones omnes diuinæ, quæ iuxta oppositam sententiam pertinent ad intrinsecam rationem essentiae: contra vero si eadem proprietates radicanter in essentia, & ab ipsa pullulare intelliguntur, concipiuntur ut germina à radice nascentia, atque adeò concipiuntur ut intrinsecæ, atque extrinsecæ essentiae, ut principium emanationis, & ut id, quod emanat.

Nonnulli oppositæ sententiæ assertores hoc arg. facile euitant dicendo, non eo modo, quo in creaturis essentia solet esse principium proprietatû, concipi à nobis essentiam diuinam tamquam rationem suorum attributorum, sed solum quia in sua simplici ratione, quæ à nobis confusè concipitur, necessariò continetur quidquid perfectionis per varios conceptus de ead. cognoscimus: id quæ declarant exemplo sumpto ex creaturis, rationale, inquit, est vna, & indiuisibilis differentia essentialis, quæ concepta ut adiuncta generi tota hominis essentia concipitur, quam nos possumus in plures conceptus diuidere: considerando scilicet hominem discursiuum, non ut dicitur à principio proximo, scilicet ab intellectu, sed à radice essentiali, siue natura humana, prout vendicat habitudinem ad tertiam operationem intellectus, & eodem modo concipiendo præcisè hominem esse iudicatum & apprehensum: etenim hi omnes conceptus nihil aliud explicant, nisi quod formaliter continebatur in rationali: sed explicat quasi per partes, quod in rationali est vnũ, & simplex, declarantq; distinctè quod à nobis confusè vno conceptu apprehenditur:

VII.

henditur: quod satis est, ut vnum ex alio per discursum colligamus. Hac eadem ratione censent fieri à nobis præcisione essentia ab attributis, & viceversa: quia scilicet qui essentiam, aut iustitiam apprehendit, nihil aliud expresse cogitat, quam rationem essentia, vel iustitia, à cæteris vero attributis non ita præcisue abstrahit, quin in conceptu essentia, vel iustitia includantur implicite, concipitur quippe essentia per communem conceptum entis, vel essentia adiungendo aliquam negationem, vel perfectionem, quæ conceptus eiusmodi fiat proprius Dei, verbi gratia infinitatē, aut summam actualitatem, quo conceptu non consideratur distincte quænam perfectiones, sint de essentia talis naturæ, & ideo dicuntur præscindi, tamen implicite, siue confusè non possunt præscindi, vel excludi, quoniam in perfectione illius rei concepta essentialiter continentur.

VIII.

Hic modus dicendi subtilis, & forsan possibilis est. Dixi forsan possibilis, quoniam tamen non repugnet vno conceptu contineri plura, vnu implicite, reliqua implicite, tamen opus est, ut is conceptus designetur per conceptus particulares intrinsecos, qui simul sumpti adqueant saltē confusè omnē rationē intelligibilitatis: ex quo fit ut conceptus naturæ specificæ ex genere & proprietate coalescens non includat intrinsecè in ratione obiectiua omnia quæ sunt de intrinseca ratione speciei, si quis enim iungens conceptui viuientis, aut animalis conceptui risibilitatis per vtrumque designet hominē, non attinget formaliter explicitè, nec implicite omnia prædicata essentialia hominis: & multo minus si designatio fiat per genus remotum, & proprietatem: ergo cum designatur essentia diuina per conceptum entis, vel essentia, & per additionem negationis, aut perfectionis propriæ Dei, non clauduntur in significato formali omnia, quæ pertinent intrinsecè ad essentiam naturæ diuinæ secundum se. Si vero designatio hæc per conceptus adæquatos fieri posset, non repugnat eandem rem significari explicitè quoad rationem aliquā ipsi intrinsecam, implicite vero quoad alias: nam intellectus rei ipsa indistinctus dicitur ratio superior & inferior, practicus, ac speculatiuus: quæ omnes rationes formaliter, implicite tamen significantur solo nomine intellectus, eodem modo nisi aliud obstaret, fieri potuit, ut nomen *essentia*, imponeretur ad significandas omnes perfectiones diuinas, ita ut sola ratio per se essendi concepta per modum substantiæ significaretur explicitè, cæteræ vero implicite. Cæ-

terum reuera non ita se res habet in nominibus diuinis, quæ imponuntur ad modum, quo nos diuina concipimus, nos vero vno conceptu nequaquam attingimus etiam confusè perfectiones omnes diuinas. Neque hic modus dicendi est necessarius ad tuendam identitatē essentia cum attributis, neque est aptus ad explicandam prioritatem secundum intellectum inter essentiam & attributa: imò nec est tā conformis modo intelligendi nostro, ac est communis modus ab antiquis Doctoribus assignatus, quoniam Theologi communiter attributa concipiunt, & nominant ad modum proprietatū, & aiunt pullulare ab essentia, radicari & fundari in ipsa, & sexcenta eiusmodi, quæ cadere non possunt in rationes formales intrinsecas, ut tales conceptas, nihil enim intrinsecum dicitur pullulare à re, cui est intrinsecum, aut in ipsa radicari. Non enim rectè quis dixerit intellectum practicum radicari in intellectu, quoniam illum intrinsecè inuoluit, aut rationem superiorem, vel inferiorem in ratione fundari ob eandem causam. Præterea ipse quoque modus præcisionis est nouus: nunquam enim est auditum hominem abstrahere ab animali, aut vllam speciem à rationibus sibi intrinsecis, & tamen conceptus hominis solam explicitè terminatur ad gradum specificum, ad genericos autem, & ad differentias essentielles confusè & implicite: quapropter, si conceptus, quem viatores formamus de essentia, includit intrinsecè in sua ratione formali obiectiua perfectiones omnes diuinas, dici non potest essentiam ita conceptam abstrahere à perfectionibus attributalibus, quæ tamen est communis sententia Doctorum.

IX. Non est autem necessarius ad tuendam identitatem, quoniam non repugnat eandem rem suapte natura indistinctam apprehendere sub vna tantum ratione formali abstrahendo à reliquis, sicut concipitur rationalitas non concepta animalitate, ac viceversa. At in ipso exemplo non esse accommodatū: nam animalitas non includit in rationalitate, aut viceversa: & ideo non repugnat concipi alteram sine altera, attributa vero includuntur in essentia secundum se sumpta, ut dictum est tractatu superiore; ideoque repugnat hanc ab illis abstrahi. Rectè quidem concludit argumentum, si conceptus noster attingeret essentiam quatenus nostro intelligendi modo est constitutum virtuale ex omnibus perfectionibus diuinis. Verum de hoc ipso est controuersia: & ita non consideranda est essentia

ad eum

ad eum modum, sed quatenus nostro intelligendi modo æquipollet essentia substantiarum creaturarum per analogiam, ad quam viatores diuinam concipimus apprehendentes formaliter solas rationes substantiales, quarum similes in creaturis cognoscimus: & ideo sicut harum essentias intelligimus non cognita villo modo formaliter nec implicite, nec explicite sapientia, iustitia, aut alia perfectione accidentali, ita diuinam essentiam apprehendimus sub præcisâ ratione perfectionis substantialis abstrahentes à reliquis, quæ secundum conceptus analogicos sunt indifferentes ad esse substantiale & accidentale. Item quod non sit aptus ad explicandum modum prioritatis constat, quoniam Doctores communiter hanc prioritatem secundum intellectum cum fundamento in re tribuunt essentia respectu attributorum: at vero, ut superius dicebam, si hæc considerantur ut rationes formales intrinsecæ, essentia vero ut constitutum quoddam ex omnibus coalescens, necessario attributa erunt priora secundum intellectum, sicut sunt omnia, quæ se habent per modum formæ essentialis intrinsecæ.

X. Denique magis aptum esse modum concipiendi essentiam per modum fundamenti, ac subiecti, attributa per modum qualitatis, & proprietatum constat: quoniam nos hæc intelligimus in diuinis ad modum, quo ex creaturis agnoscimus, in creaturis autem essentia rerum intellectualium est sola substantia, perfectiones aliæ inseparabiles sunt proprietates: ex his vero ad diuinam imperfectè percipienda traducti essentiam concipimus quasi perfectionem substantialem ex gradibus substantialibus constitutam, perfectiones alias, ut proprietates ipsius, quo nomine à pluribus non solum Theologis, sed etiam patribus censentur, qui eas etiam interdum appellant qualitates. Et hic est modus accipiendi communis, & notus omnibus. Ille vero, quem auctores oppositæ sententiæ agunt, est satis absconditus, ac reclusus: nempe modus concipiendi naturam humanam, vel rationalitatem, ut ipsi loquuntur, quatenus est radicaliter discursiua, apprehensiua, iudicatiua, est parum vsitatus, & fortè sine fundamento diuersitatis: nam quando res aliqua habet habitudinem radicalem ad plura ordinata, non concipitur ut plura ratione distincta cum fundamento in re, sed solum ut vnum, non enim radix quatenus concipitur ut principium trunci,

ramorum ac frondium, habet distinctas rationes obiectiuas, sed vnâ, qua per truncum concipitur ut radix cæterorum: & idcirco cum apprehendere, iudicare, ac discurrere sint actus subordinati, non opus est ut anima, quatenus est radix singulorum, habeat peculiarem rationem formalem. Adhuc tamen responderi potest assignando diuersam rationem: quoniam radix non habet aliam causalitatem respectu ramorum, quam interuentu trunci, animus autem respectu operationum sequentium habet etiam immediatam rationem formalem radicalem. Quod licet admittamus, nondum restat modus demonstrandi vnum per aliud: etenim ad medium demonstrationis requiritur distinctio, & causalitas, saltem quoad esse intellectum, eiusmodi rationes obiectiuæ, quatenus distinguuntur, non habent vllam causalitatem etiam respectu intellectus: quatenus vero hanc habent, carent distinctione habente fundamentum in re, & proinde licet modus ille concipiendi non sit impossibilis, est tamen ineptus ad vsum demonstrationis.

Ad primum argumentum contrariæ sententiæ respondetur, si sermo sit de essentia secundum se, rectè concludere, si vero ad modum, quo concipitur à nobis sub præcisâ perfectione substantiali, nequaquam: nam hoc modo est quidem realiter, ac identicè perfectio infinita simpliciter, formaliter autem secundum suum præcisum conceptum est infinita absolute in genere perfectionis substantialis, non autem in omni genere, sed radicaliter, ac denominatiue: radicaliter, quatenus concipitur ut radix perfectionum attributualium, quibus additis rationi substantiali continetur omnis perfectio simpliciter: denominatiue autem, quatenus denominatur formaliter ab iisdem tanquam à proprijs passionibus. Neque ex hoc sequitur dari posse nostro intelligendi modo formam aliquam conceptam solum per modum perfectionis substantialis perfectiorem essentia: nam ex perfectionibus conceptis per modum plurius, & per modum subiecti, ac proprietatum, non potest concipi vna forma per modum essentia: itaque sicut natura diuina secundum se est omnium formarum perfectissima, ita quatenus concipitur sub ratione essentia, est omnium essentiarum perfectissima, nec requiritur ut sub eo conceptu contineat omnem omnino perfectionem.

XI.

fectionem formaliter, sed identice radicaliter, ac denominatiue. Ad confirmationem maioris in hoc secundo sensu respondendum est cum distinctione: nam si per se primo, & quatenus ipsum extendatur ad primum, ac secundum modum per se, hoc est siue tanquam intrinsecum essentia, siue cum illa necessario connexum, concedenda est: si vero restringatur ad primum modum per se, neganda: quamuis primum ens secundum se non habeat aliud prius, ratione cuius ipsi conuenit aliqua perfectio, tamen ipsum, quatenus concipitur sub ratione solum essentia distincta ab attributis, hoc ipso concipitur tanquam radix ipsorum, & ratio cur ea sibi conueniant. Ad secundum respondendo essentiam secundum se intrinsece continere quicquid continet ipsum esse diuinum, ut tamen a nobis concipitur per modum formae substantialis, vendicare etiam totum esse diuinum sub praecisa ratione perfectionis substantialis, ut dictum est in prima assertionem, non autem sub ratione aliarum perfectionum secundum se praecise abstrahentium a ratione substantia & accidentis, quales sunt perfectiones attributales secundum id, quo differunt ab inuicem. Ad confirmationem distinguenda est illa propositio. Ad rationem essentia, ut essentia est pertinet omne esse diuinum substantiale: nam si intelligatur duplicatiue, vera est, quoniam omne esse diuinum substantiale, quatenus substantiale, pertinet intrinsece ad rationem essentia, ut a nobis concipitur, si vero accipitur specificatiue, est falsa, non enim omne esse substantiale sub ratione cuiusuis alterius perfectionis ratione distincta pertinet intrinsece ad essentiam, ut explicatum est: cum vero superius dixi perfectiones omnes diuinas secundum proprios conceptus vendicare esse substantiale, locutus sum de conceptibus ipsarum secundum totam rationem, qua nostro modo intelligendi conueniunt inter se in ratione per se existendi, & differunt secundum rationes peculiare: nunc autem quoad rationem attributalem considerantur solum secundum rationes proprias, quibus distinguuntur: quemadmodum quando consideramus potentias animae ut distinguuntur, non curamus de ratione communi accidentis, qualitatibus, aut naturalis potentia, in qua conueniunt, quamuis re vera eiusmodi ratio inest: similiter quando iustitiam, sapientiam, omnipotentiam, & similia distinguimus ratione, ut diuersa attributa Deitatis, solum attendimus ad rationes, quibus

inuicem inter se, & ab essentia differunt, quas si non re, ratione tamen praescindendo abstrahere possumus a ratione substantia. Neque huic repugnat id, quod eodem argumento dicitur, nimirum in diuinis idem omnino esse formam, & esse eiusdem absque ulla distinctione: quamuis enim id verum sit ex natura rei, nihil impedit, quominus ipsum esse sub ratione perfectionis substantialis concipiat ut ratione distinctum a singulis perfectionibus diuinis, quae secundum conceptus analogicos communes Deo & creaturis abstrahunt ab esse substantiali & accidentali: qua distinctione rationis admissa, non necessario sequitur, ut si ipsum esse intrinsece pertinet ad rationem essentia, perfectiones etiam ipsae secundum diuersos conceptus ad eandem intrinsece pertinere intelligantur: quoniam ut sic non sunt formae intrinsecae ipsius esse absolute, & substantialiter sumpti, sed singulae cum determinatione ad proprium effectum formalem: Verbi gratia, sapientia est forma intrinseca eius quod est sapientem esse, iustitia eius, quod est iustum esse: & quamuis esse horum pertineat ad rationem intrinsecam essentia, quatenus praecise est esse, non tamen quatenus determinate concipitur sub ratione totius coniuncti ex utraque ratione: verbi gratia esse sapientem, esse iustum. Ad ultimum respondetur non repugnare, ut res perfectissima eminenter continens multas rationes, & perfectiones omnes simpliciter intrinsece vendicans praecise concepta sub vna, vel altera ipsarum ab alijs ratione praescindat: hoc enim admissum non sequitur idem secundum idem vendicare intrinsece, & essentialiter rationes aliquas, & simul abstrahere ab illis posse: sed solum idem secundum vnam rationem formalem conceptum vendicare intrinsece aliquas rationes formales, & secundum aliam abstrahere ab ipsidem, quod non est absurdum: nam eadem realitas humanitatis concepta sub ratione formali hominis includit intrinsece rationale: & gradus omnes genericos hominem, ac substantiam generalem, concepta vero sub ratione viuientis praecise non includit gradum rationalitatis, ac sensitiui, ad eundem fere modum, si magna licet componere paruis, eadem met entitas diuina concepta secundum se prout est in re, vendicat intrinsece, & essentialiter omnes perfectiones diuinas, concepta tamen solum per modum essentia, ac formae substantialis, & tanquam radix perfectionum attributalium non ita illas vendicat. Itaque id, quod secundum vnam rationem includit intrinsece per-

fectiones

fectiones aliquas, nō potest secundum eandem ab illis abstrahere, potest autem, si sub vna alia ratione concipiatur: & hoc posteriore modo se res habet in essentia diuina, quatenus absolute concipitur vt forma, ac perfectio substantialis Dei.

Nec infinitas, nec intellectio est ratio per se primo, & completè constitutiva essentiae, prout à nobis intelligitur, sed actualitas ipsius esse substantialis.

CAPITULUM IV.

I. Omnis natura substantialis habet propriam rationem essentialem, qua per se primo constituitur, & ab alijs distinguitur. Cum ergo concipimus naturam diuinam per modum huius essentiae substantialis, aliquam rationem Deo propriam concipimus: quæ vero hæc sit nondum explicatum est: sed solummodo sunt exclusæ ab eadem perfectiones attributales conceptæ per modum proprietatum, Tolet. & Argenti. relati tract. superiore, cap. 14. existimant infinitatem esse rationem formalem quidditativam, quæ essentiam etiam nostro modo conceptam per se vltimo constituat in sua propria ratione singulari: ex ijs tamen, quæ ibidem dicta sunt, faciliè conuincitur ipsorum opinio: nam quamuis infinitas simpliciter addita enti constituat conceptum complexum Deo proprium, non tamen quidditativum, sed tanquam ex genere remotæ, ac proprietate, qualis est infinitas. Accedit quod nostro modo intelligendi prius concipimus rationem intrinsecam substantiæ, quam eiusdem quantitatem: infinitas autem diuina concipitur à nobis vt quantitas Deitatis, aut modus ipsius: quare concipi nequit, vt forma substantialis intrinseca: atque adeo alia perfectio est, quam nos intelligimus instar differentie substantialis per se primo, & completè constitutivam essentiae, vt est natura substantialis.

II. Alij, quorum eodem tractatu, cap. 13. facta est mentio, censent intellectiōnem actualem esse primo constitutivam essentiae. Et quoniam ibi expendi aliqua ipsorum fundamenta, & ostendi intellectiōnem actualem non esse vltimo constitutivam essentiae secundum se sumptæ, nunc alia proferam, & exquiram vtrum saltem nostro modo intelligendi id verū sit. Præcipuum ipsorum fundamentum est; quo-

nam Deus est substantia intellectualis, & nostro modo intelligendi constitui debet in suo esse per formam, ac rationem formalem pertinentem ad genus intellectuality: non est alia, quam intellectio actualis, ergo per hanc constituitur. Maior quoque ad priorem partem est manifesta: quoad posteriorem probatur, quia differentia constitutiva non transcendunt genus, sub quo constitutum continetur. Assumptio ostenditur, quoniam in Deo non est intellectualitas radicalis, aut potentialis: ergo sola actualis. Antecedens est de mente D. Thomæ 1. p. q. 41. art. 4. ad 3. & lib. 1. contra gentes, cap. 45. & 56. & alibi, vbi concedens in Deo potentiam respectu actuum notionalium, negat respectu essentialium, quem sequuntur Thomistæ, & alij doctores. Fundamentum sumitur à diuersitate, qua gradus intellectualis competit Deo, & creaturis: hæ enim propter sui imperfectionem constituuntur in gradu intellectuali per intellectum potentiale, vel radicale Deus autem per ipsam completam & actualem rationem intelligendi ita vt cōceptu obiectivo intellectualitatis diuinæ nequeat habere locum vlla ex illis imperfectionibus, quibz sublati nihil superest pertinens ad rationem intellectualitatis diuinæ nisi ipsa actualis, & substantialis ratio intellectiōnis: nam cum intellectus per modum potentiae sit veluti somnus, per modum vero actus sit instar vigiliæ auctore Philosopho lib. 12. Metaph. text. 39. iuxta interpretationem D. Thomæ ibid. lect. 8. semper in cōceptu gradus intellectualis abstrahētis ab actuali intellectiōne includitur imperfectio: quare nō est in Deo alia ratio intellectualitatis, etiā virtute distincta à ratione actualis intellectiōnis. Nam qd attinet ad rationem potentiae vitalis, res est per se nota, hæc enim abstrahi nequit à distinctione reali, emanatione, ac potentialitate: quoniam ratio potentiae actiue cōsistit in vi productiua actus: productio vero nō intelligitur sine distinctione producētis, ac producti, neque sine reali emanatione huius ab illo, nec denique sine potentia passiuā huius ad illud: nā potentiae vitales respectu suorum actuum simul sunt actiue producendo, & passiuæ recipiendo. Quod vero attinet ad rationem gradus intellectiui radicalis, ostenditur nō esse in Deo: nam si concipiatur vt distincta, ac præcisā ab intellectiōne actuali, si nō realiter, formaliter tamen est imperfecta, ac limitata in ratione intellectualitatis quæ inchoata in eo genere, & cum habitudine ad actualem intellectiōnem, huiusmodi vero imperfectiones repugnant essentia-

S. Thom.

Aristot.

S. Thom.